

УДК 159.9.07:159.954-057.87:347.631

ОЛЕНА БІДА

orcid.org/0000-0002-0448-0852
tetyanna@ukr.net

доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри педагогіки і психології,
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца
Ракоці II
площа Кошута, 6, м. Берегово

АНТОНІНА ЧИЧУК

orcid.org/0000-0002-9982-3634
Toniabida@ukr.net

доктор педагогічних наук, професор кафедри
педагогіки та психології, Закарпатський угорський
інститут імені Ференца Ракоці II
площа Кошута, 6, м. Берегово

ІЛЬДІКО ОРОС

orcid.org/0000-0001-7300-9362
ildiko@kmf.uz.ua

доктор філософії, доцент, президент Закарпатського
угорського інституту ім. Ференца Ракоці II,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца
Ракоці II
площа Кошута, 6, м. Берегово

ВАЛЕНТИНА ГОНЧАРУК

orcid.org/0000-0002-7323-0590
goncharuk424@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
української літератури, українознавства та методик
їх навчання, Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
вул. Садова, 2, м. Умань

ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА

Розглянуто сутність понять батьківства та усвідомленого батьківства. Розвиненою формою батьківства є усвідомлене батьківство, це повне взяття на себе відповідальності за процес зачаття й народження здорових дітей. Для визначення суті поняття усвідомлене батьківство потрактовано термін «усвідомленість», як особливу характеристику психічних і розумових дій особистості, здатність свідомості людини до інтроспекції власної діяльності; усвідомлення являє собою акт свідомості, де його предметом є інтелектуальна діяльність особи.

Ключові слова: батьківство, усвідомленість, усвідомлене батьківство, соціальні фактори, процес забезпечення розвитку дитини, виховання дитини, процес двосторонньої взаємодії між батьками й дитиною, психологічне благополуччя.

OLENA BIDA

doctor of ped. Sciences, Professor, Head of the
Department of Pedagogy and Psychology of the Ferenc
Rakoti II Transcarpathian Hungarian Institute
Koshuta Square, 6, Beregove

ANTONINA CHYCHUK

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Department
of Pedagogy and Psychology of the Ferenc Rakoti II
Transcarpathian Hungarian Institute
Koshuta Square, 6, Beregove

ILDIKO OROS

Doctor of Philosophy, Rector of the Ferenc Rakoti II
Transcarpathian Hungarian Institute
Koshuta Square, 6, Beregove

VALENTINA GONCHARUK

Candidate of Pedagogical Sciences, associate professor
of the Department of Ukrainian Literature, Ukrainian
Studies and Methods of their Training at Uman State
Pedagogical University named after Pavlo Tychyna
street Sadova, 2, Uman

THE CONTENT AND ESSENCE OF THE CONCEPT OF CONSCIOUS PARENTING

Conscious parenting is one of the most complex and underdeveloped areas of modern science. The urgency of its study is dictated by the contradiction between the severity of demographic problems associated with falling birth rates, the huge number of families falling apart, the avalanche-like increase in the number of orphans with living parents, the growing number of cases of child abuse and lack of family training programs. , and especially young people, before the birth and upbringing of the child. Youth is the main human resource for the reproduction, preservation and improvement of the quantitative and qualitative indicators of the population of Ukraine, and the main source of education and personality formation of future citizens of independent Ukraine. That is why in recent years the family and youth policy of the state has been actively developed, which determines the mechanisms of social protection and support of young families, family upbringing, formation of conscious and responsible parenthood as conditions for harmonious development of the child. The essence of the concepts of fatherhood and conscious fatherhood is considered. Paternity is the blood relationship of parents to their child, which is determined on the basis of marriage documents and birth certificates and on the voluntary recognition of themselves as parents of a child born out of wedlock; parenthood is a holistic system of interrelated phenomena, which include: love, affection for children; normative principles of culture, parenting style and specific roles of parents, real behavior and attitudes of parents to children.

A developed form of fatherhood is conscious fatherhood, which is the full assumption of responsibility for the process of conceiving and giving birth to healthy children. To define the essence of the concept of conscious parenthood, the term "awareness" is interpreted as a special characteristic of mental and intellectual actions of the individual, the ability of human consciousness to introspection of their own activities; awareness is an act of consciousness, where its subject is the intellectual activity of the person. Conscious parenting is defined as a person's awareness of his responsibility for the process of conception, birth, upbringing and development of a healthy child, which is based on the formation of cognitive, emotional and behavioral components of fatherhood to ensure the full development of the child.

Keywords: *parenthood, awareness, conscious parenthood, social factors, the process of ensuring child development, child rearing, the process of bilateral interaction between parents and child, psychological well-being.*

Наприкінці ХХ ст. народжується ідея професіоналізації батьківства. Було порушено питання про необхідність оволодіння матерями й батьками спеціальними педагогічними та психологічними знаннями, які вони набувають у результаті батьківської соціалізації та спеціального навчання. У ХХІ ст. основною функцією батьків стає не стільки навчання дітей норм і правил життя в суспільстві, скільки заохочення їх до розвитку власної індивідуальності, автономії, незалежності, а також активізація саморозвитку особистості. Дитину визнано суб'єктом виховання, співучасником, співтворцем свого життя, відзначено її право на прийняття рішень, свободу вибору. Поступово, спочатку в західних країнах, а потім і в Україні, діти отримують усе більше можливостей для того, щоб відстоювати свої права перед батьками. Спостерігається тенденція до обмеження прав батьків у питаннях виховання своїх дітей [10].

Метою статті є з'ясувати сутність поняття усвідомленого батьківства.

Проблемою батьківства та усвідомленого батьківства займаються науковці: Т. Алексєєнко, А. Андрейчева, М. Голобева, Т. Гурко, М. Давитян, О. Карабанова, І. Кон, В. Кравець, С. Красін, І. Лотова, О. Макаренко, Н. Островська, А. Радостєва, Н. Уманець та ін.

Розглянемо сутність поняття батьківства та усвідомленого батьківства. Т. Гурко, батьківство розглядає комплексом соціокультурних і юридичних норм, які забезпечують соціальний статус, й відповідають соціально-схвалюваним ставленням і деяким соціальним відхиленням від прийнятої системи норм. Визначення феномена, що розглядається, було розширено у зв'язку з зростанням різноманітності «батьківських статусів» [4].

Н. Уманець зазначає, що батьківство на сучасному етапі має гетерогенний характер, формується під впливом не тільки біологічних, але й різноманітних соціальних факторів, таких як : культурних, релігійних, політичних тощо [18].

Так, найбільш традиційним є визначення батьківства, яке наведено у педагогічному словнику для молодих батьків, – «це кровне споріднення батьків їх дитиною, яке визначається на основі документів про шлюб і свідоцтва про народження дитини та на добровільному визнанні себе батьками дитини, яка народилася поза шлюбом» [15].

Як систему розглядав «батьківство» І. Кон, який визначав «батьківство» як «систему взаємопов'язаних явищ: а) батьківські почуття, любов, прив'язаність до дітей; б) специфічні соціальні ролі й нормативні приписи культури; в) обумовлена тим й іншим поведінка, ставлення батьків до дітей, стиль виховання та ін.» [8].

М. Давитян прописує поняття «батьківство» як: соціально сконструйований феномен, соціокультурне явище, яке виникло в умовах моногамної сім'ї й проявляється в готовності батьків до відповідальності за виховання й матеріальне забезпечення дітей, конкретній діяльності чоловіків у колі сім'ї, спрямованим на виховання й догляд за своїми дітьми [5].

О. Карабанова тлумачить батьківство як: процес забезпечення розвитку дитини, створений діями й поведінкою батька; процес формування в батьків низки компетентностей з питання виховання дитини; процес двосторонньої взаємодії між батьками й дитиною, при цьому якість батьківства визначається психологічним благополуччям обох сторін [6].

О. Безпалько визначає батьківство як процес, що забезпечує умови які сприяють повноцінному розвитку й навчанню дітей рідними чи прийомними батьками [2].

Т. Алексєєнко трактує поняття у широкому значенні – як соціально-культурний феномен і у вузькому значенні – як соціально-педагогічний феномен, де на перший план висунуті соціальні ролі батька й матері [1].

А.Г. Радостєва розглядає батьківство як – «соціально-психологічний феномен, який має емоційно та оціночно забарвлену сукупність знань і навіть уявлень і переконань щодо себе як батька, які реалізуються у всіх проявах поведінкової складової батьківства» [16].

І. Лотова стверджує, що батьківство має на увазі не тільки ідентичність «буквальних» батьків і матерів, але й принципи, що визначають ставлення цих дорослих до дітей й пов'язані з їхньою самосвідомістю [11].

А. Андрейчева, М. Голобева, І. Кон, О. Макаренко зазначають, що батьківство є цілісною системою взаємопов'язаних між собою явищ, які включають: любов, прихильність до дітей;

нормативні принципи культури, стиль виховання та специфічні ролі батьків, реальну поведінку і ставлення батьків до дітей [7; 12].

Для молоді батьківство – це справді складний соціально-психологічний феномен, на формування якого впливає ряд чинників. Готовність до батьківства відбувається протягом довгого часу, особливе значення в цьому процесі має емоційний, психічний та фізичний стан батьків [3].

Розвиненою формою батьківства є усвідомлене батьківство, яке за визначенням В. Кравця, «...це повне взяття на себе відповідальності за процес зачаття й народження здорових дітей» [9].

Феномен усвідомленого батьківства розвивався з найдавніших часів розвитку людства, але увагу до нього як до важливої складової виховання почали приділяти тільки з часів Відродження, однак це передусім було пов'язано з підвищенням вимогливості й суворості, що виражалося виключно в обов'язках дітей стосовно батьків, але не про батьківські обов'язки. І тільки наприкінці XVIII – на початку XIX ст. в суспільній свідомості міцно утвердилася дитиноцентрична орієнтація, яка зробила любов батьків однією з провідних моральних цінностей. І вже з кінця XX ст. актуалізувався інтерес до батьківства як феномену.

Усвідомлене батьківство – одна з найбільш складних і мало розроблених областей сучасної науки. Актуальність її вивчення продиктована суперечністю між гостротою демографічних проблем, пов'язаних з падінням народжуваності, величезною кількістю сімей, що розпадаються, лавиноподібним збільшенням кількості дітей-сиріт при живих батьках, із зростанням кількості випадків жорстокого поводження з дитиною та не розробленістю програм підготовки сім'ї, і в першу чергу молоді, до народження та виховання дитини.

Молодь є головним людським ресурсом для відтворення, збереження та покращення кількісного та якісного показника населення України, та основним джерелом виховання та формування особистості майбутніх громадян незалежної України. Саме тому в останні роки активно розробляється сімейна та молодіжна політика держави, яка визначає механізми соціального захисту та підтримки молоді сім'ї, сімейного виховання, формування усвідомленого та відповідального батьківства як умови для гармонійного розвитку дитини [14]. Для визначення суті поняття *усвідомлене батьківство* розкриємо термін «усвідомленість», у якому відображено здатність людини усвідомлювати суб'єктивний характер власної внутрішньої картини реальності, спроможність особистості цілеспрямовано зосереджувати свою увагу на певних поточних подіях, власних відчуттях стосовно них та окремих аспектах мислення в нинішній момент часу, контролюючи при цьому процес усвідомлення й управляючи ним. Усвідомленість – це особлива характеристика психічних і розумових дій особистості, здатність свідомості людини до інтроспекції власної діяльності. У свою чергу, усвідомлення являє собою акт свідомості, де його предметом є інтелектуальна діяльність особи. Цей акт передбачає фокусування особою свідомості на перебігу власних психічних явищ і процесів, а також на тих конкретних чуттєвих образах реальності, які вона отримує завдяки цим процесам. Слід також констатувати, що реально усвідомленим можна вважати лише той зміст психічної діяльності людини, на який спрямовано її конкретні дії, тобто цей зміст має знайти відбиття в указаних діях і корелювати з відповідними мотивами відповідної діяльності. Отже, тільки порівняння індивідом ідеального бачення ним стану обраного об'єкта й реального його стану, мети й мотиву діяльності сприяє забезпеченню її усвідомлення. При цьому суб'єкт інтелектуальної діяльності може усвідомлювати лише ті явища та процеси, які він сприймає й емоційно переживає, про які згадує, які свідомо засвоює, розуміє, осмислює, обмірковує [10].

Основна ідея формування усвідомленого батьківства в межах сім'ї передбачає послідовне структурування структури батьківства, будову міцних зв'язків між її компонентами, перехід з індивідуального на надіндивідуальний рівень цього феномена на основі прояву всіма членами сім'ї відповідальності й довіри [17].

Усвідомлене батьківство, як інтегроване явище проявляється в: усвідомленні батьками сімейних цінностей, та гуманістичного підходу до виховання дитини, настанов, почуттів і відповідальності; розумінні батьком і матір'ю своїх дій, мотивів поведінки, вчинків; розумінні інших членів родини; усвідомленні дорослими батьківської єдності відповідно до суспільних вимог [19].

Головним інститутом виховання особистості дитини є сім'я. Все, що людина набуває в сім'ї в дитячі роки, вона зберігає та використовує протягом усього подальшого життя. Головна роль у догляді й розвитку повноцінної особистості дитини істотно належить батькам, яким у переважній більшості бракує відповідних знань та навичок, особливо це стосується молоді.

Проблема роботи з майбутніми батьками, спрямованої на формування усвідомленого ставлення до народження і виховання дитини, перебуває в полі зору науковців різних галузей: демографії, соціології, психології, педагогіки, соціальної педагогіки

Усвідомлене батьківство – це усвідомлення особою своєї відповідальності за процес зачаття, народження, виховання та розвиток здорової дитини, яке базується на формуванні когнітивної, емоційної й поведінкової складових батьківства з метою забезпечення процесу повноцінного розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей. Це трактування поняття «усвідомлене батьківство» інтегрує в собі як особистісні, так і соціальні характеристики

усвідомленого батьківства. Тобто усвідомлене батьківство є запорукою повноцінного, гармонійного розвитку особистості дитини, своєрідність якого зумовлюється тим, що саме в батьківській сім'ї з раннього дитинства починається формування людини, розвиваються розумові, фізичні здібності, моральні, естетичні якості дітей, виробляється їхнє ставлення до людей, до навколишнього світу, закладаються основи, формується ставлення до праці.

Форма розвиненого батьківства, тобто усвідомленого батьківства, містить декілька компонентів, це: ціннісні орієнтації подружньої пари; батьківські установки та сподівання; батьківське ставлення; батьківські почуття; батьківські позиції; батьківська відповідальність і стиль сімейного виховання, кожен з яких охоплює когнітивну (усвідомлення себе як батьків, уявлення про ідеальних батьків, знання батьківських функцій), емоційну (суб'єктивні батьківські відчуття, ставлення до дитини, ставлення до чоловіка/жінки як до батька спільної дитини) та поведінкову (вміння, навички і діяльність батьків із догляду, забезпечення, виховання й навчання дитини, взаємовідносини із шлюбним партнером та стиль сімейного виховання) складові, які можуть виступати як окремими феноменами, так і взаємопов'язаними між собою підсистемами в системі «батьківства». Кожен з вищезначених компонентів усвідомленого батьківства має формувальну частину, через яку можливо здійснювати процес формування усвідомленого батьківства – це педагогічний компонент.

Формування майбутнього батьківства кожної людини починається ще в період дитинства, із засвоєнням стосунків, які склалися у батьківській сім'ї, а потім удосконалюється протягом усього подальшого життя під впливом різних соціальних інститутів. Однак, найбільшого розвитку усвідомлене батьківство набуває у період створення власної сім'ї та очікування на народження дитини, коли актуалізуються проблеми подружніх та батьківсько-дитячих взаємин, відбувається усвідомлення нових соціальних ролей дружини, чоловіка, матері й батька [13].

Отже, розглянуто сутність понять батьківства та усвідомленого батьківства. Батьківство, це кровне споріднення батьків їх дитиною, яке визначається на основі документів про шлюб і свідоцтва про народження дитини та на добровільному визнанні себе батьками дитини, яка народилася поза шлюбом; батьківство є цілісною системою взаємопов'язаних між собою явищ, які включають: любов, прихильність до дітей; нормативні принципи культури, стиль виховання та специфічні ролі батьків, реальну поведінку і ставлення батьків до дітей. Розвиненою формою батьківства є усвідомлене батьківство, це повне взяття на себе відповідальності за процес зачаття й народження здорових дітей. Для визначення суті поняття *усвідомлене батьківство* потрактовано термін «усвідомленість», як особливу характеристику психічних і розумових дій особистості, здатність свідомості людини до інтроспекції власної діяльності; усвідомлення являє собою акт свідомості, де його предметом є інтелектуальна діяльність особи.

Усвідомлене батьківство виокремлено як усвідомлення особою своєї відповідальності за процес зачаття, народження, виховання та розвиток здорової дитини, яке базується на формуванні когнітивної, емоційної й поведінкової складових батьківства з метою забезпечення процесу повноцінного розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей.

Література

11. Алексєєнко Т. Ф. Концептуалізація соціально-педагогічних основ сучасного сімейного виховання : дис. ... док-ра пед. наук : 13.00.05; 13.00.07. Київ, 2017. 573 с.
12. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
13. Волошенко М. (2021) Уявлення молоді про відповідальне батьківство. *Людиознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 13(45), 16–20,
14. Гурко Т. А. Родительство: социологические аспекты. Москва, 2003. 164 с.
15. Давитян М. Г. Родительские стратегии современной студенческой молодежи : дисс. ... канд. социол. наук : 22.00.04. Белгород, 2016. 223 с.
16. Карабанова О. А. Позитивное родительство – путь к сотрудничеству и развитию. *Педагогическое образование в России*. 2015. № 11. С. 157–161
17. Кон И. С. Отцовство как социокультурный институт. *Педагогика*. 2005. № 9. С. 3–16.
18. Кон И. С. Этнография родительства. Москва: Академия, 2000. 354 с.
19. Кравець В. П. Гендерна педагогіка : [навчальний посібник]. Тернопіль : Джура, 2003. 416 с.
20. Красін С. А. Формування готовності до усвідомленого батьківства студентів закладів вищої освіти. Дис. ... канд. пед. наук : галузь знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. Харків – 2020. 259 с.
21. Лотова И. П. Социология родительства как отдельная отрасль социологии семьи. *Экономика, статистика и информатика*. 2016. № 2. С. 2–5
22. Макаренко О. М., Голобева М. О., Андрейчева А. О. Психологічний аспект відповідального батьківства родин майбутніх першокласників. *Наукові записки : зб. наук. пр. Нац. ун-ту «Кієво-Могилянська академія»*. Сер. : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. Київ : НаУКМА, 2016. Т. 188. С. 32–36.

23. Островська Н. О. Усвідомлене батьківство молоді як основа гармонійного розвитку дитини в сім'ї. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2015. Вип 10. С. 56-58.
24. Островська Наталія. Формування усвідомленого батьківства молоді: історико-філософський аспект *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»* Випуск 21. С. 140-142
25. Педагогічний словник для молодих батьків. К. : ДЦССМ, 2002. 348 с. С. 39.
26. Радостєва А.Г. Батьківство як психологічне явище. Чинники, що впливають на його формування. *Вісник ПДДПУ. Серія № 1. Психологічні та педагогічні науки. Теоретико-експериментальні дослідження*.2013. С. 100–108.
27. Тюптя О. В., Лук'яненко Н. М. Технологія формування усвідомленого батьківства в груповій взаємодії. *Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту. Сер. : Психологічні науки*. 2015. Вип. 6. С. 107–111
28. Уманець Н. А. Аналіз поглядів на еволюцію батьківства в працях сучасних соціологів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. Східноукр. нац. ун-ту імені В. Даля. Северодонецьк : Вид-во СНУ імені В. Даля, 2018. Вип. 6 (87). С. 75–185.*
29. Фадєєв В. І., Лемещенко О. Р. Усвідомлене батьківство: сучасна модель сім'ї. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. Крим. гуманітар. ун-ту. Ялта, 2013. Вип. 38(1). С. 165–170.*

References

30. Alyeksyeyenko T. F. Kontseptualizatsiya sotsial'no-pedahohichnykh osnov suchasnoho simeynoho vykhovannya [Conceptualization of socio-pedagogical foundations of modern family education]: dys. ... dok-ra ped. nauk : 13.00.05; 13.00.07. Kyiv, 2017. 573 s.
31. Bezpal'ko O. V. Sotsial'na pedahohika: skhemy, tablytsi, komentari [Social pedagogy: schemes, tables, comments]: navch. posib. Kyiv : Tsentr uchbovoyi literatury, 2009. 208 s.
32. Voloshenko M. Uyavlennya molodi pro vidpovidal'ne bat'kivstvo. Lyudynoznavchi studiyi [The idea of young people about responsible parenthood]. *Seriya «Pedahohika»*, 2021, 13(45), 16–20,
33. Hurko T. A. Rodytel'stvo: sotsyolohycheskye aspekty [Parenting: sociological aspects]. Moskva, 2003. 164 s.
34. Davytyan M. H. Rodytel'skye stratehyyi sovremennoy studencheskoy molodezhy [Parental strategies of modern student youth] : dyss. ... kand. sotsyol. nauk : 22.00.04. Belhorod, 2016. 223 s.
35. Karabanova O. A. Poztyvnoye rodytel'stvo – put' k sotrudnychestvu y razvytyyu [Positive parenting – the path to cooperation and development]. *Pedahohycheskoe obrazovanye v Rossyy*. 2015. № 11. S. 157–161
36. Kon Y. S. Otsovstvo kak sotsyokul'turnyy ynstytut [Fatherhood as a socio-cultural institution]. *Pedahohyka*. 2005. № 9. S. 3–16. ;
37. Kon Y. S. Etnohrafiya rodytel'stva [Ethnography of parenthood]. M. : Akademyya, 2000. 354 s.
38. Kravets' V. P. Genderna pedahohika: navchal'nyy posibnyk [Gender pedagogy]. Dzhura, 2003. 416 s.
39. Krasin S. A. Formuvannya hotovnosti do usvidomlenoho bat'kivstva studentiv zakladiv vyshchoyi osvity [Formation of readiness for conscious parenting of students of higher education]. *Dys. ... kand. ped. nauk : haluz' znan' o1 Osvita/Pedahohika spetsial'nist' o11 Osvitni, pedahohichni nauky*. Kharkiv, 2020. 259 s.
40. Lotova Y. P. Sotsyolohyya rodytel'stva kak otdel'naya otrasl' sotsyolohyyi sem'y. *Ekonomyka, statystyka y ynformatyka [Sociology of parenthood as a separate branch of family sociology]*. 2016. № 2. S. 2–5
41. Makarenko O. M., Holobyeva M. O., Andreycheva A. O. Psykholohichnyy aspekt vidpovidal'noho bat'kivstva rodyn maybutnikh pershoklasnykiv [Psychological aspect of responsible parenting of families of future first-graders]. *Naukovi zapysky : zb. nauk. pr. Nats. un-tu «Kyievo-Mohylyans'ka akademiya»*. Ser. : Pedahohichni, psykholohichni nauky ta sotsial'na robota. Kyiv : NaUKMA, 2016. T. 188. S. 32–36.
42. Ostrovs'ka N. O. Usvidomlene bat'kivstvo molodi yak osnova harmoniynoho rozvytku dytyny v sim'yi [Conscious parenting of youth as the basis of harmonious development of the child in the family]. *Zbirnyk naukovykh prats' Khmel'nyts'koho instytutu sotsial'nykh tekhnolohiy Universtyetu «Ukrayina»*. 2015. Vyp 10. S. 56-58.
43. Ostrovs'ka N. Formuvannya usvidomlenoho bat'kivstva molodi: istoryko-filosofs'kyy aspekt [Formation of conscious fatherhood of youth: historical and philosophical aspect]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu / Seriya «Pedahohika, sotsial'na robota»* Vypusk 21. S. 140-142
44. Pedahohichnyy slovnyk dlya molodykh bat'kiv [Pedagogical dictionary for young parents]. K. : DTSSSM, 2002. 348 s.
45. Radostyeva A.H. Bat'kivstvo yak psykholohichne yavyshe [Fatherhood as a psychological phenomenon]. *Chynnyky, shcho vplyvayut' na yoho formuvannya. Visnyk PDDPU. Seriya № 1. Psykholohichni ta pedahohichni nauky. Teoretyko-eksperymental'ni doslidzhennya*.2013. S. 100–108.
46. Tyuptya O. V., Luk'yanenko N. M. Tekhnolohiya formuvannya usvidomlenoho bat'kivstva v hrupoviy vzayemodiyi [Technology of formation of conscious parenthood in group interaction]. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzh. un-tu. Ser. : Psykholohichni nauky*. 2015. Vyp. 6. S. 107–111
47. Umanets' N. A. Analiz pohlyadiv na evolyutsiyu bat'kivstva v pratsyakh suchasnykh sotsiolohiv [Analysis of views on the evolution of fatherhood in the works of modern sociologists]. *Dukhovnist' osobystosti: metodolohiya, teoriya i praktyka : zb. nauk. pr. Skhidnoukr. nats. un-tu imeni V. Dalya. Syevyerodonets'k : Vyd-vo SNU imeni V. Dalya, 2018. Vyp. 6 (87). S. 75–185.*
48. Fadyeyev V. I., Lemeshchenko O. R. Usvidomlene bat'kivstvo: suchasna model' sim'yi [Conscious parenting: a modern model of the family]. *Problemy suchasnoyi pedahohichnoyi osvity. Pedahohika i psykholohiya : zb. nauk. pr. Krym. humanitar. un-tu. Yalta, 2013. Vyp. 38(1). S. 165–170.*

ЕДИТА ГЕШТЕНЬ

orcid.org/0000-0001-6006-4848
heshten.editka@gmail.com
студентка 4 курсу Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ОЛЕКСАНДР ШЕВЧЕНКО

sanichshevasik2704@gmail.com
студент 2 курсу Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ОЛЬГА ПАЛАМАРЧУК

olgapalamarcuk42@gmail.com
доктор психологічних наук, професор, Завідувач кафедри психології та
соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

**ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я ЕКОНОМІЧНО АКТИВНОГО
НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ**

У статті проаналізовано ставлення до здоров'я і здорового способу життя чоловіків та жінок середнього віку; висвітлено основні підходи до трактування понять «ставлення до здоров'я», «внутрішня картина здоров'я», «соціальне уявлення про здоров'я» «індивідуальна концепція здоров'я». Проаналізовано провідні фактори, які чинять вплив на здоров'я осіб середнього віку й обумовлюють їхнє ставлення до нього, як до цінності. Розглянуто специфіку впливу сучасних умов пандемії Covid-19 на різні групи населення, зокрема, найкраще ця відмінність простежується між жінками та чоловіками.

Особливу увагу звернено на одну з провідних проблем, яка існує в нашому суспільстві, а саме проблему пасивного або байдужого ставлення до свого здоров'я осіб середнього віку. Іншою, не менш важливою проблемою ми виділяємо те, що цінність здоров'я стає більш інструментальною і втрачається його цінність як засобу, який дає змогу прожити довге й повноцінне життя.

Аналіз отриманих в ході емпіричного дослідження результатів підтверджує, що існують певні відмінності в ставленні до здоров'я чоловіків та жінок середнього віку. Виявлено достовірні розходження ціннісної орієнтації відносно до здорового способу життя в чоловіків та жінок.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, ставлення до здоров'я, гендерна специфіка, внутрішня картина здоров'я, соціальне уявлення про здоров'я, індивідуальна концепція здоров'я.

EDITA HESHTEN

4rd year student
Vinnytsia state pedagogical University
name of Mikhail Kotsyubinsky
Ostrozko str., 32, Vinnitsa

OLEXANDR SHEVCHENKO

2nd year student
Vinnytsia state pedagogical University
name of Mikhail Kotsyubinsky
Ostrozko str., 32, Vinnytsia

OLGA PALAMARCHUK

doctor of psychological sciences, professor
Vinnytsia state pedagogical University
name of Mikhail Kotsyubinsky
Ostrozko str., 32, Vinnytsia

**GENDER FEATURES OF ATTITUDE TOWARDS THE HEALTH OF THE ECONOMICLY
ACTIVE POPULATION OF UKRAINE**

The article analyses the attitude to health and healthy lifestyles of middle-aged men and women; The main approaches to the interpretation of the concepts of «attitude to health», «internal picture of health», «social perception of health», «individual concept of health» are highlighted. The leading factors that affect the health of middle-aged people and determine their attitude to it as a value are analysed. The specifics of the impact of the current conditions of the Covid-19 pandemic on different groups of the population are considered, in particular, this difference is best observed between women and men.

Particular attention is paid to one of the leading problems that exists in our society, namely the problem of passive or indifferent attitude to their health of middle-aged people. Another equally important issue is that the value of health is becoming more instrumental, and its value as a means of living a long and full life is being lost.

An analysis of the results of an empirical study confirms that there are some differences in the attitudes of men and middle-aged women. Significant differences in value orientation in relation to a healthy lifestyle in men and women.

Keywords: health, healthy lifestyle, attitude to health, gender specifics, internal picture of health, social perception of health, individual concept of health.